

VI. ЮВІЛЕЇ

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГЕОМОРФОЛОГ ТА ДЕНДРОКЛІМАТОЛОГ П.В. КОВАЛЬОВ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Ковальов Павло Васильович народився 23 (10) січня 1912 р. у Сумах, на вул. Суджанській (тепер вул. Горького), будучи шостою дитиною у сім'ї робітника-штукатура. У Сумах він закінчив семирічну школу і технікум хімічного машинобудування, а після завершення навчання у ньому, починаючи з 1931 р. працював на різних робочих посадах, спочатку у рідному місті, а потім і в далекому Сибіру, в тресті "Єнісейзолото". В 1937 р. Павло Васильович переїхав до Харкова і вступив до університету, де за чотири роки виконав програму п'ятирічного навчання (екзамени за другий курс склав екстерном). У 1941 р. він закінчив Харківський університет, в якому й працював починаючи з 1946 р.

П.В.Ковальов – учасник боїв під Сталінградом і на Курській дузі, нагороджений багатьма орденами і медалями.

Ще до війни П.В. Ковальов став видатним альпіністом, а у післявоєнні роки здійснив кілька визначних за складністю сходжень майже на всі п'ятитисячники Кавказу, у т.ч. виконав траверс Двозубки, Светгар, траверс пік Кавказ – пік Вільної Іспанії та ін., виконавши у 1952 р. норматив майстра спорту з альпінізму.

Захопленість альпінізмом визначила наукове спрямування цілісної натури П.В. Ковальова. Захистивши у 1950 р. кандидатську дисертацію "Геоморфологія долини р. Баксан", він розпочав систематичне вивчення льодовиків Кавказу, будучи протягом багатьох років керівником високогірних льодовикових експедицій Харківського університету, що проводилися за міжнародними програмами. Їх результатом стала публікація восьми томів "Матеріалів Кавказької експедиції". В цей же період ним організовано випуск двох альпіністських збірників "На просторах Родины чудесной", опубліковано популярні книги "Кавказ" і "Обитель снегов".

Результати багаторічних досліджень доцента П.В. Ковальова знайшли відображення у його монографіях "Геоморфологические исследования в Центральном Кавказе" (1957), "Вопросы четвертичного оледенения Кавказа" (1965), "Современное и древнее оледенение Большого Кавказа" (1967). У них складено каталог і карту слідів древніх зледенінь Великого Кавказу, дано опис всіх сучасних льодовиків цього регіону і з'ясовано закономірності розвитку зледеніння з використанням різних методів дослідження. Під керівництвом цієї людини вперше складено кадастр льодовиків Кавказу – унікальний твір світового зна-

чення у шести томах. Як геоморфолог він зробив істотний внесок у розвиток уявлень про четвертинні зледеніння Кавказу і Східної Європи.

Опубліковані наукові праці дали підставу для присудження П.В. Ковальову наукового ступеня доктора географічних наук без захисту докторської дисертації *honoris causa*. Отримавши звання професора, він у 1968 р. він став завідувачем кафедри регіональної фізичної географії Харківського університету і очолював її до 1989 р.

Проте наукові інтереси вченого не обмежувалися одним Кавказом. На початку 60-х років П.В. Ковальов одним із перших в Україні здійснив наукову розвідку по програмі ООН "Людина і біосфера". Він розпочав і широко розгорнув дослідження з дендрокліматології, застосовувавши у цій галузі новітні методи досліджень: механічний, люмінісцентний, обробку матеріалів на ЕОМ. Його цікавили проблеми охорони атмосферного повітря і рекреації, сучасні геоморфологічні процеси у межах Лівобережної України. П.В. Ковальов є автором оригінальної гіпотези виникнення степових блюдець. Результати його наукових досліджень викладені майже у 300 наукових працях.

Після 1966 р. проф. П.В.Ковальов став відомим у світі фахівцем, його доповіді звучали за кордоном на міжнародних наукових конгресах в Австрії та Швейцарії. У 1980 р. отримав звання Заслуженого діяча вищої школи України. З 1989 р. по 1994 р. він був Головою Харківського відділення Українського географічного товариства (з 1985 р. – почесний член Географічного товариства СРСР), в 1988 р. у віці 76 років здійснив сходження на Авачинську сопку – один з найвищих вулканів Камчатки (2741 м). З 1989 р. і до останніх днів (помер 18 квітня 1996 р.) працював на посаді професора Харківського університету, щедро передаючи свої знання учням і послідовникам; підготував кількох кандидатів наук.

Література

1. Павло Васильович Ковальов. URL: http://aokornus.at.ua/index/p_v_kovalov/0-48

© Корнус А.О.